10

Alternatives per a un funcionament més eficaç de l'administració de la justícia.

DEBATS DE L'AULA PROVENÇA

Alternatives per a un funcionament més eficaç de l'administració de la justícia

Barcelona, 1991

INDEX

Pàg.

L'Administració de Justícia; causes de certes disfuncions *(J.L. Jori i Tolosa)* 5

Alternatives per a un funcionament més eficaç de l'Administració de Justícia *(J. Roig i Plans)* 11

Resum del debat *(Josep M. Gasch)* 27

L'ADMINISTRACIO DE JUSTICIA; CAUSES DE CERTES DISFUNCIONS

S'està donant un protagonisme immens als òrgans de la jurisdicció d'ençà que l'Estat es defineix com social i democràtic de dret, que propugna com a valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia i el pluralisme polític, i que s'atribueix a jutjats i tribunals l'exercici de la potestat jurisdiccional de jutjar i fer executar el que es jutja, és a dir, de resoldre els conflictes intersubjectius que es presenten mitjançant la interpretació i l'aplicació de la llei adient. Es tracta d'una situació certament adequada, perquè respon als pressupòsits propis d'un estat modern i avançat, però que alhora obliga a molt perquè se'ls permeti acomplir aquesta tasca tan rellevant.

Aquest protagonisme quantitativament important que la llei atribueix a la jurisdicció fa palesa ja una primera causa de la disfunció existent: d'uns anys encà s'ha produït una quantitat més gran de litigis. Si els administrats acudeixen avui més que abans als jutjats no és sens dubte per gust o per voluntat pròpia, sinó com a conseqüència de la judicialització, si més no potencial, de tots els actes que poden tenir una transcendència jurídica; qualsevol acte d'aquest caire està subjecte per definició al control legal dels òrgans de la jurisdicció; i al marge d'aquests n'hi ha d'altres en què també es preveu l'actuació judicial, encara que no hi existeixi un conflicte concret, tal com succeeix en relació amb els actes de la jurisdicció voluntària.

Una tal situació, una tal previsió legal vol una màquina organitzativa molt ben estructurada; i demanar organització a

l'Administració Pública ha estat sempre demanar molt. Certament, hi ha hagut esforços en aquest tema, singularment amb la promulgació de la Llei Orgànica del Poder Judicial i amb la Llei de Planta i Demarcació Judicial, però la resposta donada per aquests textos ha estat tardana i incompleta. Ha estat tardana perquè la judicialització i l'augment dels litigis comença a produir-se amb el canvi democràtic, i aquestes lleis són més recents; i ha estat incompleta perquè ha posat primordialment l'èmfasi en la multiplicació, en alguns casos injustificada, de jutjats i tribunals, mentre que pràcticament es continuava amb la mateixa organització i la mateixa estructuració de les oficines judicials i sense tenir en compte una qüestió tan absolutament important com és la formació permanent dels encarregats d'administrar justícia.

A continuació faré unes reflexions sobre aquelles qüestions, que, a parer meu, incideixen més en el mal funcionament de l'administració de justícia:

Procés de selecció dels jutges

L'accés a la carrera judicial es produeix pel tradicional sistema d'oposició, mitigat per la Llei Orgànica, que reserva una tercera part de les places per a juristes de reconeguda competència amb més de sis anys d'exercici professional com a tals.

El sistema d'oposició, formalment, no és per accedir a la carrera, sinó per ingressar al Centre d'Estudis Judicials; però de fet aquesta és una escola infrautilitzada, ja que els coneixements que té el jutge novell són exclusivament els adquirits de l'estudi del programa de l'oposició, perquè a l'escola no se sotmet l'alumne a cap procés de selecció rigorós. Jo crec que el sistema de l'oposició no és dolent o, si més no, no és el més dolent dels sistemes, perquè almenys garanteix un important coneixement teòric

de les institucions que apareixen al programa, que no és poc. En aquesta professió, com gairebé en totes, el coneixement pràctic l'ha anat adquirint l'individu mitjançant el contacte directe i permanent amb els expedients. Per tant, les disfuncions existents en relació amb aquesta qüestió no s'han produït pel tipus de formació, sinó per una circumstància més senzilla: perquè els jutges novells arriben massa aviat a òrgans amb una quantitat de litigis i un nivell de feina molt alt; abans un jutge podia restar anys i anys en un poble petit, on s'anava formant; avui en canvi s'accedeix directament des de l'escola a llocs molt conflictius, perquè pràcticament tots ho són, cosa que suposa la necessitat de replantejar el paper de l'escola, del Centre d'Estudis Judicials, que hauria d'esdevenir una veritable escola de pràctica jurídica.

Per altra banda, és bo que s'hagi reservat un torn per a juristes que accedeixen pel sistema del concurs; no ho és, en canvi, el criteri que se segueix habitualment. Normalment, un professional està especialitzat: urbanisme, dret laboral, arrendaments, societats mercantils, etc. I això que és important perquè contribueix a elevar el nivell de la magistratura, moltes vegades té poc sentit en relació amb la plaça que s'ha d'ocupar. ¿De què li serveix a l'administrat que algú sàpiga molt d'urbanisme si ha de fer de jutge de primera instància i instrucció a Berga, posem per cas? El que interessa és que sàpiga utilitzar el Codi Penal, que sàpiga trobar jurisprudència en matèria de contractes, drets reals i successions i que conegui suficientment el dret concursal.

En qualsevol cas, sigui quin sigui el sistema d'accés, el que és important és que el jutge arribi al jutjat amb un mínim de sensibilitat enfront dels problemes que ha de resoldre, que tingui sentit comú i que no es pensi que és més important que els altres; i això no afecta la formació, sinó que depèn del caràcter amb què cadascun accedeix al càrrec; i això ens porta a un altre tema.

Sistema d'inspecció i règim disciplinari

Dependent del Consell General del Poder Judicial com a òrgan de govern dels jutges, hi ha un sistema d'inspecció que no s'ha mostrat efectiu. L'individu que pel fet d'haver superat el mínim legalment previst accedeix a la carrera judicial, assumeix un càrrec que no suposa cap propietat, sinó la direcció d'un òrgan al servei dels administrats que en els seus conflictes interessen la tutela judicial per a la seva resolució, fent ús dels actes de poder que la llei posa a la seva disposició per al desenvolupament d'aquesta tasca; però també representa complir les càrregues i obligacions que comporta. Dissortadament l'experiència ens demostra que en molts casos això no s'entén o no vol entendre's així; i molt poques vegades el règim disciplinari ha actuat amb la contundència necessària que aquests casos demanen.

Cal replantejar tot el sistema d'inspecció i el règim disciplinari perquè no hi hagi tardances en l'administració de justícia que superin el que pot entendre's com a lògic en funció dels mitjans propis; perquè les resolucions siguin veritablement raonades i quan la llei així ho exigeixi; perquè el jutge acompleixi el seu deure d'audiència amb els administrats o amb els professionals que els representen; per acabar amb l'absentisme injustificat.

Formació dels jutges

El Dret és una matèria viva i dinàmica subjecta a mutacions permanents; aquesta afirmació és avui més certa que mai. Per altra banda, ens trobem amb jurisdiccions especialitzades: social, contencioso-administrativa. Doncs bé, els jutges tenen permanentment obert l'accés a qualsevol àmbit jurisdiccional, al marge que n'acreditin un mínim de coneixements o no. Amb la unificació de les carreres judicial i de districte en el seu moment

i amb la desaparició d'aquesta més recentment, ens hem trobat que jutges l'única experiència dels quals era la celebració de judicis de faltes han passat a conèixer d'un dia per l'altre qüestions civils complexes o a dirigir una guàrdia en un lloc com Barcelona; d'altra banda, veiem també com jutges de poble passen directament a llocs com el Tribunal Superior de Justícia, és a dir, a dictar sentències que creen jurisprudència.

Certament, el Consell General del Poder Judicial organitza congressos i cursos monogràfics per als jutges, que tenen sempre caràcter voluntari. Crec que, sense necessitat de limitar la llibertat de la gent, pot mantenir-se'n aquest caràcter, però a la vegada condicionant la possibilitat de concursar a determinats llocs, per la seva complexitat o per la diferència amb el que es feia fins aleshores, a l'assistència profitosa a aquests cursos. Una tal exigència tindria possiblement una doble incidència, donat que alhora que garantiria més coneixements per part dels jutges, contribuiria a fer que les seves destinacions fossin més estables.

Paper del secretari

El secretari, com a tècnic de l'Administració de Justícia, és un funcionari molt desaprofitat, sempre s'ha dit. Allò de donar fe no deixa de ser una exigència merament formal; i per liquidar condemnes, liquidar interessos i taxar costes no fa falta un funcionari que ha hagut de demostrar uns coneixements de dret notoris, els quals, per tant, se li suposen. El secretari, si ha de continuar existint, ha de ser el jutge del procediment, el seu director; una funció que per altra banda la mateixa Llei Orgànica del Poder Judicial sembla preveure en regular les propostes de resolució, però que no s'ha atrevit a dur a terme més a fons, a fi que el jutge quedés per a les resolucions definitives i per a les interlocutòries que afectessin els drets més inherents de la persona: mesures d'assegurament personals i reals.

Organització de l'oficina judicial

No se sap molt bé qui és el cap de personal de l'oficina judicial, si ho és el jutge o el secretari. Hi ha alguns jutges que en tenen vocació, però la majoria ho deixa a les mans del secretari, que en qualsevol cas tampoc és un tècnic en aquestes qüestions; tradicionalment això ha comportat, a la pràctica, que cada oficial funcionari amb una responsabilitat concreta s'hagi convertit en el "senyor" d'aquelles causes que té encomanades, cosa que a vegades ha dut a situacions delictives i tot. Per altra banda, els jutges estan actuant d'una forma absolutament autònoma, cosa que implica grans disfuncions entre els diferents òrgans: un mateix fet conflictiu té sovint tractaments molt diferents.

Els jutjats i els tribunals no són sinó òrgans d'una mateixa institució: l'Administració de Justícia, que té una distribució territorial i unes necessitats comunes, que per això han de ser gestionades d'una forma més centralitzada i unificada. Vull dir amb això que s'ha arribat al màxim de comunicació fent oficines comunes: actes de comunicació amb l'exterior, subhastes, embargaments, registres d'entrada de documents, etc. I per altra banda, s'han de constituir gerències en àmbits territorials concrets que s'ocupin de tota la infrastructura, tant de mitjans personals com de materials, que permet el funcionament pròpiament jurisdiccional.

Josep Lluís Jori i Tolosa
Magistrat

ALTERNATIVES PER A UN FUNCIONAMENT MES EFICAÇ DE L'ADMINISTRACIO DE LA JUSTICIA

SITUACIO ACTUAL

El funcionament de l'Administració de Justícia està mancat d'eficàcia a causa del nivell insuficient de qualitat del treball dels professionals que hi intervenen, de l'excessiva duració dels processos judicials i dels elevats costos que comporta litigar.

1. La qualitat del treball dels professionals

La manca de qualitat del treball del professionals podria ser conseqüència d'una preparació deficient -ens referim al nivell mitjà i, per tant, fent excepció de persones- molt lligada a una vocació escassa o inexistent a conseqüència d'haver escollit la professió com una feina amb l'estabilitat de funcionari o, en el cas dels professionals lliures, de la mercantilització dels despatxos. En qualsevol cas, fent que la motivació primordial del treball sigui l'obtenció d'uns guanys, en lloc d'un sentit de servei, i fins i tot sense el gust per la feina ben feta.

Tot i que quant al baix nivell de qualitat, ens referim a tots els professionals, voldríem subratllar que els advocats hi tenen una especial responsabilitat, en tant que els correspon la iniciativa de promoure actuacions que poden generar tràmits inútils i desencertats els quals, amb una major perícia professional o amb un plantejament ètic de les qüestions, podrien evitar-se o, si més no, simplificar-se.

2. La duració dels processos

Tenint en compte que totes les actuacions dels processos judicials s'han de realitzar dintre dels períodes de temps que fixen les lleis de procediment, les quals, fins i tot, disposen que quan no s'estableixi termini s'han de practicar immediatament, resulta obvi que la durada dels processos depèn, en gran part, del fet que els terminis siguin respectats.

En la situació actual, pot afirmar-se que els terminis conferits a les parts ordinàriament s'acompleixen i que, si no, esdevé decaigut el tràmit (òbviament amb la possibilitat d'exigir responsabilitats a l'advocat o al procurador pels possibles perjudicis irrogats). Per tant, els retards deriven del fet que els tràmits i les actuacions que incumbeixen els funcionaris de l'òrgan jurisdiccional no es practiquen dintre dels terminis legals.

Aquesta afirmació ens porta a referir-nos als motius i les dificultats que obstaculitzen el compliment, per part dels funcionaris judicials, de l'obligació de realitzar les actuacions dintre dels terminis legals.

A.. El baix rendiment del treball que es porta terme a l'oficina judicial, derivat d'una inadequada organització o, simplement, d'una manca de laboriositat, pot provocar acumulacions i endarreriments. Havent-hi repartiment d'un mateix nombre d'assumptes de cada classe, és significatiu que hi hagi importants diferències de duració entre els processos seguits en uns jutjats o tribunals i en altres.

B. La experiència insuficient d'alguns jutges comporta que dediquin molt més temps a l'estudi concret de cada assumpte, i això que en cert aspecte demostra sentit de responsabilitat, també pot

generar una relegació dels afers complicats o difícils, principalment a l'hora de dictar sentència.

C. L'excés d'assumptes judicials ha fet insuficient el nombre de jutjats i tribunals que s'han creat. Aquesta quantitat de litigis és conseqüència natural del creixement de la població i de l'increment de l'activitat econòmica i dels negocis, que ha produït un desfasament entre la realitat i les previsions. Una vegada més, a causa de la lentitud de l'Administració a l'hora de donar resposta a noves necessitats, quan s'han materialitzat reformes ja han resultat insuficients. Però també és causa de tal abundància de litigis el fet que es promoguin plets i oposicions sense perspectives d'èxit i només amb l'especulació de diferir el compliment d'obligacions, de mantenir situacions il.legítimes, però emparades pel fet d'estar sota judici, o de retenir la possessió de béns tant de temps com ho permeti la durada d'un litigi, fins a l'efectivitat de la sentència. Aquests litigis, que només persegueixen guanyar temps, disminuirien amb una administració de justícia ràpida i eficaç, o fins i tot desapareixerien, amb la conseqüent reducció del nombre d'assumptes judicials. Com que això no és així, es produeix un cercle viciós en què l'efecte es converteix en causa.

3. El cost econòmic per al litigant

De la mateixa manera que el mal funcionament de l'administració de justícia, l'elevat cost que comporta litigar provoca que els ciutadans -i principalment els que tenen limitacions econòmiques- renunciïn a fer valer els seus drets davant dels tribunals. Això, òbviament, en benefici d'interessos il.legítims. D'altra banda, també comporta que amb mitjans econòmics es puguin obtenir, il.legítimament, i paradoxalment amb l'amenaça o per mitjà d'un litigi, concessions de qui tingui dificultats per fer front a les despeses d'aquest.

Litigar és per als rics o per als desesperats que es troben en situacions límit.

La supressió de les taxes judicials i del paper timbrat va ser un avanç cap a l'abaratiment de l'administració de justícia, però a la pràctica ha tingut un valor només testimonial.

A. Els honoraris d'advocats, procuradors i perits són la causa de l'elevat cost econòmic que comporta litigar.

El sistema d'honoraris per a la retribució del treball dels professionals liberals que intervenen en l'administració de justícia no és equitatiu, perquè gratifica principalment segons la quantia dels assumptes, en lloc de retribuir -com seria més adient al seu concepte de contraprestació d'un treball- la complicació i les dificultats, el temps invertit i la qualitat de la feina; possibilita l'arbitrarietat i l'encobriment d'abusos, traint l'etimologia del terme, lligada a l'honorabilitat que es presumeix en els professionals liberals.

És cert que els ingressos dels professionals lliures han de permetre subvenir a les despeses generals dels despatxos, a més de retribuir la feina, i que aquestes despeses són importants; però també haurien de ser objecte de revisió les tasques innecessàries, conseqüència d'un excés de formulisme i de burocratització, el temps que es perd en esperes i en gestions per impulsar tràmits que haurien de funcionar per l'actuació dels seus responsables i la intervenció o la presència absurda d'advocats i procuradors conjuntament en les diligències judicials.

Aquesta activitat supèrflua -que només és justificada per l'immobilisme i els interessos creats- incrementa els costos de la intervenció dels professionals en activitats que sovint no són tangibles, però que han requerit dedicació.

Evidentment, en aquests sentit (i com a conseqüència del sistema d'honoraris), els professionals més perjudicats són els que porten assumptes d'entitat econòmica menor, que dificulten absorbir tota aquella activitat estèril. Aquests professionals, certament, són nombrosos, però estan allunyats del ressò públic i social.

B. També contribueixen al fet que litigar tingui un cost elevat les pòlisses anomenades de "validació de procura" i d'"acceptació" de poder que ingressen als col.legis professionals d'advocats i procuradors.

Sembla inversemblant que aquests col.legis professionals que, en determinats moments, han estat tan crítics respecte al funcionament de l'administració de justícia, no hagin donat una resposta correlativa a la supressió per part de l'Estat de les taxes judicials i del paper timbrat, abolint les pòlisses i fent que els clients -i encara només entre ells els justiciables- dels advocats i procuradors no hagin de contribuir d'una manera tan important al finançament d'aquestes corporacions, i que els col.legis siguin mantinguts pels seus associats i les subvencions públiques que corresponguin al servei i la utilitat que aportin als interessos generals, però no per mitjà d'un sistema de pòlisses obsolet i anacrònic.

LES ALTERNATIVES

Una administració de Justícia ineficaç propicia la defensa dels interessos i la realització dels drets al marge dels mecanismes legals i, per tant, amb un risc d'arbitrarietat molt alt. A més, genera en la ciutadania la sensació que queden impunes conductes il.legítimes, produeix desencís i escepticisme, i, en definitiva, la pèrdua d'il.lusions col.lectives que són essencials per a un benestar solidari.

Les innovacions en les lleis de procediment i organització judicial que ens han aportat les reformes de la Llei d'Enjudiciament Civil i la Llei d'Enjudiciament Criminal, la nova Llei Orgànica del Poder Judicial i la Llei de Planta, signifiquen esforços per millorar la situació, però almenys de moment, els resultats perceptibles són mínims.

Sense subestimar aquests intents, creiem que hi ha una manca de consciència i de voluntat política, en el sentit que no es dóna la prioritat que requereix a la solució de la crítica situació d'un servei tan important com és l'Administació de Justícia.

Les alternatives per a un funcionament de l'administració de justícia haurien de consistir en la reforma de les normes processals per agilitar els tràmits i perquè els jutges coneguin els assumptes amb més rapidesa; en la reorganització i la disciplina en el treball de les oficines judicials; en l'absoluta gratuïtat per als litigants, amb sancions severes per a les actuacions temeràries; i en la reestructuració de l'advocacia i de les professions liberals que intervinguin i col.laborin en l'administració de la justícia.

Tals alternatives, òbviament, haurien de consistir en reformes dels sistemes actuals, però també i fonamentalment en canvis de les actituds personals.

1. Canvis en les actituds personals

A. En primer lloc, ens hauríem de plantejar si simplement complint i utilitzant els mecanismes que ja tenim en aquests moments podríem tenir una administració de justícia millor, sense altres reformes que el canvi en la manera de procedir dels professionals funcionaris i liberals.

Podria servir d'exemple que es fes un ús adequat de la compareixença de l'art. 691 de la Llei d'Enjudiciament Civil, en què el jutge s'hagués estudiat -o simplement llegit- la demanda i la contestació, i s'intentés realment arribar a una conciliació i que, si no, s'establissin els fets que es donin com a certs i sobre els quals no calgués practicar prova; resulta clar que o s'acabaria el plet o se simplificaria notablement pel fet de cenyir-se la prova als fets discutits.

Es parla de la inutilitat, a la pràctica, de la reforma de 1984 respecte a l'esmentada compareixença, però és un exemple del fet que -a part que el legislador hagi estat més o menys encertat- el fracàs és de la voluntat dels professionals.

Afirmacions semblants, per arribar a la mateixa conclusió, podrien fer-se respecte a la intervenció dels jutges en les proves personals (confessió, testificals i pericial).

Es pot objectar que la insuficiència de mitjans impedeix ser estricte en el compliment de les lleis de procediment, però creiem que només en part podríem justificar conductes i actuacions.

En aquesta mateixa direcció d'utilitzar eficaçment els mecanismes legals existents, pel que fa a evitar que es plantegin plets o tràmits merament dilatoris, a més de significar que ha estat un progrés -encara que seria desitjable una millor tècnica- introduir les execucions provisionals (art. 385 LEC) i estendre les mesures d'assegurament a les demandes en què s'exigeixin obligacions de fer o de no fer o de liurament de coses específiques (art. 1428 LEC). També és positiva l'orientació doctrinal recent d'autors i de jurisprudència a fi de desenvolupar, amb una interpretació àmplia, els mecanismes processals sobre jurisdicció voluntària i mesures d'assegurament per a la fixació de fets mitjançant prova anticipada i per assegurar l'efectivitat de la sentència, com explica Muñoz

Sabater en el suggeridor article Hacia una nueva frontera en medidas cautelares y diligencias preparatorias (REVISTA JURÍDICA DE CATALUNYA, 1990, pàg. 1107).

No cal dir que també seria un avanç refermar l'autoritat i la responsabilitat dels secretaris com a caps de personal de l'oficina judicial.

2. Canvis puntuals diversos

B. No obstant això, sense que calgués portar a terme una reforma profunda del sistema judicial i de l'ordenament processal, assenyalem a continuació qüestions que, sense canvis importants, podrien proporcionar més eficàcia al funcionament de l'administració de justícia.

a) En el procés s'hauria de propiciar l'oralitat, que, a més de ser prescrita a la Constitució (art. 120.2), podria reduir-ne enormement la duració.

b) Ampliar l'execució provisional de les sentències amb mesures d'assegurament respecte les que condemnin al lliurament d'immobles i coses específiques i al pagament de quantitats il.líquides.

c) Practicar les notificacions per mitjà d'un servei especial de correus (SAC) i reservar a l'actual "Serveis d'Actes de Comunicació" -que ha significat un avanç- les altres diligències de sortida.

d) Establir sancions econòmiques a la temeritat, no limitades, com ara, a la imposició de costes.

e) Racionalitzar l'oficina judicial amb criteris d'eficiència i de disciplina en el treball. Sobre organització i productivitat del treball a l'oficina judicial, hi ha una interessant anàlisi d'Antoni Anzizu a Para un proceso civil eficaz (Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1982).

f) Regular el temps mínim de permanència dels jutges a les seves destinacions.

g) Regular els torns tercer i quart per a l'accés preferent de professionals lliures a la judicatura, a fi de propiciar que hi arribin els juristes que, amb experiència, hagin atès directament i privadament els plantejaments que fan els justiciables i llurs necessitats i patiments.

h) Imposar el coneixement del català per ser jutge a Catalunya, i no tan sols per evitar el tràmit feixuc de les traduccions, sinó per poder escoltar i entendre amb la meticulositat que exigeixi impartir justícia.

i) Promoure la creació de tribunals de deontologia mixtos, amb membres de les distintes professions jurídiques i amb jurisdicció disciplinària sobre els professionals de totes elles, per assegurar que s'eviti la impunitat que pugui ser causada per reaccions corporativistes.

3. Reestructuració

C. Malgrat tot, perquè l'Administració de Justícia faci un pas realment important cap a la consecució dels seus objectius, creiem que -a més de la realització i el desenvolupament de les propostes referides a l'apartat anterior- constituirien un autèntic progrés la simplificació dels procediments judicials i una reestructuració a fons de les professions d'advocat i procurador.

a) Per evitar la innecessària diversitat de procediments (en què es perden els funcionaris judicials, sense experiència suficient i no lletrats, i això és molt greu en relació amb l'eficàcia), s'haurien de reduir els procediments, creant, per als assumptes civils, un procés ordinari del tipus del de "menor quantia", un altre d'abreujat del tipus del "verbal" i un altre per a execucions (que comprengués les mesures d'assegurament) i la via de constrenyiment. I per a assumptes penals s'hauria de crear un procediment ordinari del tipus de les "diligències prèvies", un altre d'abreujat del tipus del "monitori" i un altre per a execucions que, per a les responsabilitats no penals, es remetés al procés civil.

Obviament aquest enunciat no té altra pretensió que la d'aportar una idea que serveixi de directriu general.

b) Seria molt important portar a terme una profunda reestructuració de les professions d'advocat i procurador, a fi de que, deslliurant-les de servituds històriques -més forals que substantives-, mantenint la independència i la llibertat en l'exercici de la defensa i la representació dels drets dels ciutadans mitjançant l'aplicació de les lleis i de les ciències i les tècniques jurídiques.

Qualsevol regulació de les professions jurídiques hauria d'establir la gratuitat dels serveis, la lliure elecció de l'advocat, com garantia de la confiança i l'absoluta independència dels professionals.

Respecte a la gratuïtat, cal recordar-la, no tant sols per l'obligació de l'Estat de posar els mitjans necessaris per a evitar injustícies, sinó perquè la Llei imposa al ciutadà l'obligació d'actuar davant els Tribunals assistit i representat per advocat

i procurador. Aquests serveis han d'ésser gratuïts per a l'afectat, en lloc d'estar -com ara- sufragats -d'una manera insolidària- només pel que pateix la violació dels seus drets i, a més, per un sistema d'honoraris amb uns notoris marges d'arbitri (a criteri del mateix professional que els acredita), regulats per unes normes (que ja confessen "orientadores") a criteri de cada col.legi professional i, a la pràctica, només controlades per la corporació que agrupa els mateixos professionals, amb la qual cosa l'advocacia es converteix en un oasi de llibertat pel que fa a la fixació dels guanys professionals.

Però, no només per solidaritat social, ni per la raó que la llei obligui a rebre serveis d'advocat i procurador, sinó també perquè la col.lectivitat es beneficia de les resolucions dels Tribunals, en tant que orientadores de determinades conductes i disuassòries d'altres.

Conscients que el seu desenvolupament hauria de ser objecte d'un estudi rigorós, exposem les bases sobre les quals, a parer nostre, hauria de fonamentar-se una estructuració i una regulació noves de les professions liberals d'advocat i procurador:

1. Delimitar l'àmbit de l'advocacia a l'actuació davant els tribunals o crear un cos d'advocats amb aquesta dedicació .

2. Que el treball dels advocats i els procuradors fos retribuït per l'Estat, amb prohibició absoluta de rebre qualsevol emolument particular com a pagament de treball per a la defensa judicial.

3. Que els ciutadans poguessin elegir lliurement l'advocat i el procurador que consideressin més idonis.

4. Que la retribució (substitutiva dels honoraris i els drets) fos per a cada assumpte. Fixar-ne uns barems.

5. Que els advocats i procuradors, per tenir garantida la seva independència, principalment enfront dels òrgans de l'Administració, depenguessin del Consell del Poder Judicial.

6. Que existissin sancions disciplinàries per als casos en què es litiga temeràriament.

En establir aquestes bases, s'ha tingut present que:

a) La lliure elecció d'advocat i procurador ha de propiciar majors guanys als professionals que prestin millor servei, perquè se'ls hi encarregarien naturalment més assumptes i de més importància i complexitat; òbviament, en contemplar aquest aspecte, s'han d'esvair els recels dels que puguin creure que la laboriositat i la qualitat del treball depenen del lucre que proporcioni.

b) La retribució del treball amb subjecció a barems no ha de repercutir negativament en la prestació dels serveis; en són un exemple altres professions, fins i tot jurídiques, com els procuradors, notaris o registradors.

c) Encara que hàgim de fer abstracció de la misèrrima remuneració del torn d'ofici, no necessàriament la retribució a càrrec de l'Estat ha d'ésser pobre, ja que de la mateixa manera que per als jutges, fiscals, advocats de l'Administració i altres professions, s'ha d'imposar que la retrubució sigui congruent amb la preparació científica i amb la responsabilitat de la tasca professional.

4. Proposta d'emergència

D. És molt difícil que unes reformes, simplement d'actualització, que lògicament estarien fetes per a un funcionament ordinari, puguin arribar a absorbir i superar l'embús causat pels importants endarreriments i pels processos pràcticament paralitzats que hi ha en la situació caòtica actual, i que puguin esvair la convicció -cada vegada més generalitzada- que la situació és irresoluble i que el sistema judicial no serveix per atendre la necessitat que té una societat de solucionar els conflictes i col.lisions de drets i d'interessos i, en definitiva, per administrar justícia.

El desànim i l'escepticisme que genera aquesta frustració estan propiciant -a part de camins arbitraris- el desenvolupament, principalment en el món dels negocis, de mètodes al marge de l'Administració de Justícia, com ara processos privats, dels quals surten actes o documents, amb conclusions o, si més no, amb constatació de fets, que, encara que no siguin acceptats íntegrament per les parts, poden tenir una influència decisòria en un plet judicial ulterior. En aquesta línia fem referència a l'anomenat procés de "minitrial" que han fomentat i desenvolupat algunes cambres de comerç europees.

També en aquest intent de sostreure conflictes a la jurisdicció ordinària, a l'empara de la Llei de 5 de desembre de 1988, s'han creat tribunals arbitrals, que, si bé la seva jurisdicció depèn d'un acte de submissió, aquesta és cada vegada més freqüent -quasi inconscientment per part dels interessats- en els contractes d'adhesió. Així, la tendència cap a la justícia arbitral s'integra en el moviment de privatitzacions de tants serveis (universitats, presons, etc.) que històricament han estat gestionats per l'Estat i que, per una inhibició política de responsabilitats públiques o

per cedir a interessos de grups de pressió, aquest només n'exerciria ara la vigilància i el control.

No obstant això, si la raó de les privatitzacions és la incapacitat de l'Estat, sembla que ha de ser més perjudicial o, si més no, més arriscat, que aquesta mateixa incapacitat provoqui la pèrdua del control d'aquest servei i que passi a mans privades.

Emperò, per sobre de qualsevol disquisició, en aquests moments és absolutament necessari sortir com sigui del col.lapse provocat pels retards, mitjançant un desplegament excepcional, perquè amb aquest ròssec qualsevol reforma o estaria abocada al fracàs o tardaria molts anys a reeixir.

Tot i que ha de ser molt difícil trobar-hi una solució perquè aquesta, necessàriament, ha de consistir en hores de treball extraordinari, i no han de recaure en el nombre de funcionaris de què ara es disposa, previst per a unes necessitats ordinàries.

Potser seria adient crear, per exemple, per un període determinat, jutjats annexos als existents, regentats per jutges i secretaris llicenciats en dret, escollits amb els mateixos criteris que ara hi ha per a la designació dels jutges substituïts, i amb personal eventual que podria reclutar-se donant preferència als empleats amb experiència en despatxos de procuradors i d'advocats, i que treballessin en un segon torn, amb horari de tarda.

També caldria habilitar noves sales annexes a l'Audiència, amb membres ara titulars de la carrera judicial i llicenciats en dret nomenats pel mateix sistema amb què ara es designen els magistrats suplents.

Lògicament, els dubtes sobre la qualitat de les actuacions d'aquests professionals eventuals podrien dissipar-se per la

garantia de l'apel.lació, respecte als jutjats, i pel caràcter col.legiat de les sales de l'Audiència.
Sense una solució de xoc, veiem difícil sortir del forat actual.

Joan Roig i Plans
Advocat

RESUM DEL DEBAT[1]

1.- Advertiments

a) El moderador no ha resumit el debat a partir de les intervencions realitzades, sinó per agrupació de temes.

b) També s'hi ha afegit alguna aportació feta després del debat per persones que hi eren i que, atesa la limitació de temps no van poder intervenir-hi.

c) S'intentarà recollir també les ampliacions realitzades pels ponents mateixos en la primera fase del debat, perquè són noves aportacions respecte al que figurava en la ponència enviada.

d) Es demanen excuses, ja des d'ara, per les possibles omissions o errades d'interpretació.

e) Els assistents van fer palès que les ponències tenien un contigut d'autocrítica de les respectives professions dels ponents.

2.- Alternativa Global a l'Administració de Justícia

El Sr. Vega va plantejar si l'administració de justícia havia de ser una funció pública. En aquest sentit, volia assenyalar la

[1]El debat va celebrar-se el dia 28 de febrer de 1991

possible privatització com una alternativa global, ja que en cas de mantenir-se l'actual situació el que es feia era posar pedaços, i es demanava si funcionaria bé només a base de posar-hi pedaços.

Així doncs, calia una discussió entorn de l'alternativa de la privatització.

En la mateixa línia, el Sr. Muñoz Sabaté recordava que feia ja més de cent anys que se sentia parlar de defectes de l'Administració de Justícia i que no s'havia avançat. El contrari del que succeïa amb la sanitat, l'ensenyament, el transport.

Per exemple, ¿què haguessin pensat els nostres avis si se'ls hagués dit que haurien de pagar per passar per una carretera?

El Sr. Muñoz, doncs, participava de la idea que, ens agradés o no, anàvem cap a la privatització. Ès una qüestió fenomenològica.

La Sra. Pelai manifestà que s'horroritzava quan es parlava de privatització de l'administració de justícia, i el Sr. Francesc Casares va mantenir que la justícia havia de ser un servei públic, encara que pogués utilitzar tècniques del servei privat. I això no exclou que calgui combatre la rutina i l'arrogància del funcionari públic.

D'altra banda, el mateix Sr. Casares assenyalava que la justícia no podia ser un luxe social, cosa que podria passar en el cas de privatitzar-la.

Mantenint la idea del servei públic, també va intervenir el Sr. Bernat, que va destacar especialment que no calia escandalitzar-se en sentir parlar de privatització, ja que els conflictes que sorgeixen a les relacions privades és bo, a vegades, que es

solucionin prèviament mitjançant organismes de conciliació, com pot passar amb els tribunals d'arbitratge laboral.

El Sr. Bernat continuava manifestant que, malgrat tot, s'havien de transferir potestats del Ministeri de Justícia al Consell del Poder Judicial, ja que no es podia oblidar que el poder judicial és un dels pilars de l'estat democràtic.

Entrant en aspectes una mica més concrets, el Senyor Joan Roig, ponent, recordava, però, que resoldre els conflictes mitjançant la institució de l'arbitratge no pot pas considerar-se privatització de la funció pública, molt especialment si tenim en compte que els laudes que resolen els actuals arbitratges són també sotmesos a un règim de recursos, dels quals coneix l'Administració de Justícia.

En qualsevol cas, s'opinava que uns mitjans de diàleg previs o de conciliació podrien ser vàlids per evitar el plet (Srs. Roig i Marissa Pelai).

També en un terreny concret, es deia que els afers familiars no tenien per què necessàriament anar a parar als jutjats. Es podria preveure la figura de consells de districte o de barri per solucionar les baralles familiars (Sr. Muñoz).

Una altra aportació respecte a la privatització va ser la formulada pel Sr. Eugeni Gay.

A parer seu, es parla de privatització des del moment que la qualitat dels jutges i els advocats deixa bastant a desitjar. Els jutges, que han de superar unes proves memorístiques per guanyar oposicions, proves que no necessàriament garanteixen la qualitat de les persones que les superen.

I els advocats, perquè la formació generalista que es dóna a la Universitat no pressuposa ni molt menys una qualitat per a l'exercici de l'advocacia.

En aquest sentit, estem molt lluny d'Europa, en especial pel que fa a la professió d'advocat.

I precisament els àrbitres, actualment, acostumen a ser advocats en exercici experts en la matèria sotmesa a la seva decisió.

Un tema, doncs, interessant per a futures discussions: privatització o no de l'administració de justícia.

I altres.

¿L'arbitratge suposa una privatització?

¿Participa de la funció pública l'arbitratge en matèria civil o l'arbitratge en màteria laboral?

Si s'instaura definitivament el jurat, es pot entendre que la intervenció de ciutadans en l'administració de justícia desfigura la seva naturalesa de funció pública.

3.- Anàlisi del funcionament de l'Administració de Justícia

Abans d'entrar en qüestions concretes, val la pena recordar les intervencions que d'una forma general van tractar el tema.

I així, tant el Sr. Casares com la Sra. Teresa Cervelló destacaven que un dels mals més importants era la lentitud.

El Sr. Casares hi afegia també la baixa qualitat i el cost excessiu.

Existeix una manca de sensibilització ciutadana pels poblemes de l'administració de justícia (no es fa cap manifestació ni interrupcions del trànsit per aquest motiu) i això porta com a conseqüència que els partits polítics tampoc estiguin sensibilitzats pel tema (Sr. Muñoz).

El Sr. Joan Piqué va opinar que, malgrat tot, la justícia penal estava millor que abans, i en aquest sentit posava de manifest que en temps de la dictadura es donaven periòdicament indults que permetien alleugerir la justícia penal per la via de la gràcia, circumstància que ara no es produeix i que comporta o té com a conseqüència el manteniment dels processos penals.

Per altra banda -assenyalava el Sr. Piqué- en la justícia penal era necessari que l'acusat tingués a la seva disposició la policia judicial, a fi que estigués en igualtat de condicions que el ministeri fiscal.

4.- Mitjans Personals.

El Sr. Josep Lluís Jori deia que, a parer seu, el col.lapse es trobava en els pobles a causa de la transitorietat de l'estada dels jutges. En aquest sentit, caldria denunciar aquest fet.

Assenyalava que el deure de residència del jutge no es complia, i com a solució proposava la possibilitat de negar el trasllat a un nou jutjat abans que el jutge enllestís la feina del jutjat de procedència.

Pel que fa als sous dels jutges, manifestava el mateix ponent que considerava que era correcte i que tal vegada es podria solucionar el col.lapse mitjançant la creació de comissions de serveis.

El Sr. Cruz no estava d'acord amb la retribució dels jutges ni amb la proposta que els advocats fossin pagats per l'Estat, com proposava el Sr. Roig.

El Sr. Carles Cruz assenyalava que era perjudicial que un jutge no acostumés a estar-se més d'un any en un poble, i per tant sense possibilitat, per exemple, de conèixer el personal de l'oficina judicial (secretaris, oficials, auxiliars).

El mateix Sr. Cruz remarcava la sorpresa que no s'exigís als secretaris un període mínim d'estada, a fi d'evitar-ne la rotació.

Com una possible línia de solució, comentava el mateix Sr. Carles Cruz, podien ampliar-se les competències del jutge quant al règim interior de l'oficina judicial.

La Sra. Cervelló assenyalava que seria oportú obligar el jutge a dictar sentències de tots els afers que havia començat.

Un altre tema important era la funció dels jutjats; en aquest sentit, el Sr. Vega va manifestar que avui els jutjats no donen la talla, i entre les causes indicava la poca formació que es rep a la Universitat, i com a conseqüència la manca d'autoritat moral que la formació deficient representa.

El Sr. Cruz deia que, per aconseguir una millor formació de jutges calia modificar la forma d'accés actual; per una banda, el període de pràctica hauria de ser efectiu i, per una altra, hi hauria d'haver un control per als que accedeixen pel tercer i quart torn, amb cursos de preparació i d'especialització. Caldria que es reformés l'entrevista.

També va parlar de la possibilitat d'implantar l'avaluació dels jutges mitjançant el llibre de sentències.

Acabava el Sr. Carles Cruz destacant la necessitat que tant els jutges com els advocats tinguessin seny, treballessin bé i sabessin dret i, per tant, les solucions havien d'anar cap a aquestes finalitats.

El Sr. Casares també indicava la necessitat de modificar la seleccció i la formació permanent dels jutges i d'introduir exàmens psicotècnics.

I va afegir que calia una potenciació moral, mitjançant campanyes publicitaries i tot, i va assenyalar la possibilitat d'introduir incentius econòmics que anessin lligats amb una disciplina més eficaç ("combinació de la pastanaga i el fuet").

La Sra. Pelai insistia en la necessitat que en la selecció es tingués present la formació i els mèrits dels jutges, i el Sr. Piqué, recollint experiències d'altres països, indicava que una fórmula lògica seria que un advocat amb experiència i amb l'informe favorable del col.legi professional al qual pertanyés, acabés la seva carrera actuant precisament de magistrat.

El Sr. Josep Ma. Bernat demanava donar competències al Consell del Poder Judicial, a fi d'assolir una millor qualitat dels jutges, i proposava l'ampliació de les competències de les autonomies en aquestes matèries.

Respecte dels advocats, i a banda del que ja s'ha dit fins aquí, el Sr. Cruz manifestà que s'oposava que fossin retribuïts per l'Estat, en contra de l'opinió del ponent, Sr. Joan Roig.

El Sr. Gay posava de manifest el fet que sols existeixen advocats en una democràcia, i que, per tant, l'existència de l'advocacia era necessària en un estat de dret (el moderador considera que això

es pot ampliar també a la justícia en general, és a dir, sols existeix justícia on hi ha democràcia).

El Sr. Gay destacà, també, la necessitat d'una deontologia més acurada en relació amb l'advocacia, ja que estem lluny dels altres països europeus; finalment, va insistir que el torn d'ofici per als advocats estava mal retribuït.

Fet i fet, el reciclatge permanent i àdhuc forçós per als jutges semblava una proposta adient (Marissa Pelay).

I també la formació permanent per als advocats, si bé aquests es troben sotmesos a la llei del mercat i això ja els exigeix la formació.

5.- Oficines Judicials

En síntesi, es donaren les següents idees:

Caldria una reorganització i una racionalització de l'oficina judicial i que les gerències que volen crear-se no es burocratitzessin; és important arribar fins al màxim en una territorialització de l'administració de justícia (Sr. Carles Cruz i Sr. Francesc Casares).

Pel que fa als mitjans materials de l'oficina, es constata la manca de reculls de jurisprudència (Sr. Cruz), encara que una administració més racional de l'actual que tenim seria suficient (Sr. Josep Lluís Jori).

Queda pendent el tema de si és important l'existència del secretari i de si caldria reorganitzar l'oficina amb un magistrat i menys personal administratiu.
El que semblava oportú era la instauració d'una gerència.

6.- Reforma Processal

El debat va anar des de la necessitat d'una reforma a fons del procediment fins a la idea que "quantes menys normes es modifiquin, millor" (Sr.Vega).

En la línia d'aplicació de la llei vigent, es va constatar que "amb lleis processals deficients es poden fer miracles" (Sr. Casares), i que en qualsevol cas fa falta que la gent vulgui complir les lleis; que es compleixin i que se sàpiguen fer complir (Sr. Muñoz).

Malgrat tot, es constata l'esgotament del model processal civil, encara que si es complís la norma existent el procés seria més àgil (Sr. Muñoz).

Es veu clara la necessitat d'unificar el procediment (Sr. Cruz).

La reforma del procediment seria possible si hi hagués una ferma voluntat política de modificar-lo (Sr. Casares).

Les reformes concretes proposades anirien en la direcció de considerar l'aplicació de sancions per temeritat als advocats, d'aconseguir una responsabilitat efectiva dels jutges, d'exigir propostes de conciliació amb la presentació de la demanda i d'arbitrar en tots els procediments civils, almenys, les sentències in voce (Sra. Pelay).

7.- Transferència de Competencies a les Comunitats Autònomes

Respecte d'aquest tema, no es pot avaluar l'efectivitat de les competències, ja que la transferència es va produir a finals de 1990 i en resulta prematura l'avaluació.

Queda clar, però, que caldria que en matèria de personal també tinguessin competències les comunitats autònomes, i no les tingués totes el Ministeri de Justícia; fins i tot la selecció de jutges (3r. i 4r. torns) caldria que fos competència d'aquestes.

8.- Us de la llengua catalana

Existeixen inconvenients pràctics. Si un secretari no coneix el català i ha d'estendre un acta, cal defensar en castellà en bé del client. És el primer que s'ha de saber d'un secretari, si entén i escriu el català o no (Sr. Piqué).

L'ús del català depèn de tots els agents que intervenen en l'administració de justícia, (Sr. Cruz i Sr. Casares) i també depèn de la força que hi doni la Generalitat.

Els programes d'informàtica en català són escassos i els cursos de català per a funcionaris en pobles no són tan nombrosos com es diu (Sr. Cruz).

Però l'ús del català -per se- ja suposarà una millora de l'administració de justícia (Sr. Casares).

Per acabar, crec que no hi ha res millor que el que va manifestar un dels participants. "Cal imaginació, recursos i voluntat per tirar endavant".

Josep M. Gasch
Advocat

Col.lecció DEBATS DE L'AULA PROVENÇA

Títols publicats:

1. Els mestres, agents del model d'escola. M. Rúbies, P. Darder, J. Cots. 1989.
2. Ciutat i habitatge: perspectives per als anys 90. Ll. Cantallops, J. A. Solans, M. Ribas Piera. 1989.
3. El metge davant l'assistència sanitària. N. Acarín, A. Segura, A. Salgado. 1989
4. Els Jocs Olímpics: ¿per què i per a qui? J.M. Huertas Clavería, J. Cruz, R. Alquézar. 1989.
5. Les televisions privades des de la perspectiva de la comunicació a Catalunya. J.M. Forn, J. Gifreu, M. Reixach. 1990.
6. Els treballadors africans a Catalunya: aspectes socials i culturals. T. Losada, N. Sastre, J. Soler. 1990
7. ¿És possible una defensa no ofensiva d'Espanya? ¿Es pot defensar un país pacifista? Lluís Ma. de Puig, Vicenç Fisas, Jordi Porta. 1990.
8. Sindicats i concertació després de la vaga general. Salvador Carrasco, Salvador Aguilar, Jordi Roca, Fernando Pindado. 1990.
9. Les enquestes d'opinió entre la manipulació i la informació. Eduard Bonet, Joan Estruch, Jordi Porta. 1991
10. Alternatives per a una administració més eficaç de la justícia. Joan Roig, Josep Lluís Jori, Josep M. Gasch. 1991

Les Fundacions Jaume Bofill, Serveis de Cultura Popular i Estudi i Cooperació (ESICO) convenen en la voluntat d'impulsar en la societat civil catalana àmbits de reflexió, diàleg i debat sobre temes importants de la vida col·lectiva. La intenció no és suplir funcions ni responsabilitats de les administracions públiques ni de situar-s'hi enfront, sinó d'activar la consciència social, el compromís intel·lectual i la participació cívica en el plantejament d'opcions, en la crítica i en la definició i assumpció d'alternatives; en definitiva, d'afavorir la pràctica de la ciutadania i de la democràcia en el nostre país.